

Tre oppfatninger av norskhet: Opphav, kulturell praksis og statsborgerskap

Brit Lynnebakke

migrasjonsviter og frilansjournalist

post@migrasjon.net

Katrine Fangen

Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

katrine.fangen@sosgeo.uio.no

Sammendrag

Artikkelen diskuterer norskhet med utgangspunkt i Brubakers "groupness"-teori. Det empiriske grunnlaget for artikkelen er livshistorieintervjuer med unge voksne innvandrere og etterkommere av innvandrere. Alle informantene er synlige etniske minoriteter. Vi tar utgangspunkt i Brubakers teori om at etniske kategorier kan fylles med mer eller mindre grad av "groupness" – noe vi i denne sammenhengen definerer som norskhet. Opphav og kulturell praksis står sentralt i informantenes definisjoner av norskhet. Derimot ser ikke det å ta del i et politisk fellesskap eller å det å ha norsk pass ut til å være så avgjørende for tilhørigheten i "det norske" for de fleste av informantene. Dette står i kontrast til noen av bidragene til debatten om medborgerskap (citizenship) de siste årene, der det har blitt lansert muligheten for patriotisme som ikke er basert på etnisitet og nasjonal tilhørighet. Også i norsk medie-debatt i senere år har det ikke-etniske grunnlaget for norskhet blitt diskutert. Informantenes utsagn antyder imidlertid en fortsatt sterk vektlegging av etnisk opphav for hva de opplever som nødvendig for å kunne bli helt norsk. De gir uttrykk for at en kan være mer eller mindre norsk avhengig av ens kulturelle praksis, men sidestiller det å være helt norsk med det å være etnisk norsk.

Disse synspunktene er basert på deres opplevelse av å bli definert som utenforstående uansett kulturell praksis og botid.

Keywords: Etnisitet, identitet, kulturell praksis, unge voksne, innvandrere, etterkommere, grupper

Innledning

En utfordring for samfunnsforskere i studiet av etnisk og nasjonal identitet, er å analysere kategoriene og gruppene folk opplever som relevante i sitt liv samtidig som en prøver å unngå reifisering. Rogers Brubaker (2002: 165) er en av dem som har tatt til orde for at det å dele mennesker inn i grupper ut fra etnisitet er en del av det vi vil forklare, mens det ikke er noe vi vil forklare *med*. I denne artikkelen vil vi analysere hvordan unge voksne innvandrere og etterkommere tematiserer etnisitet generelt og norskhet spesielt. Men gjennom denne analysen vil vi også komme inn på en mer teoretisk diskusjon av innholdet av begreper som etnisitet, kultur og synlig minoritet.

Brubakers kjernebegrep er "groupness", et ord som ikke har noen god ekvivalent på norsk, i og med at *gruppehet* ikke gir noen klare assosiasjoner. Men tema for denne artikkelen er "groupness" i form av "norskhet", og vi vil derfor benytte dette begrepet om den spesifikke form for "groupness" som vi skal fokusere på. Med et slikt utgangspunkt tenker vi ikke på "de norske" som en avgrenset, på forhånd gitt enhet, men i stedet "norskhet" som noe man i større eller mindre grad kan assosiere seg (eller andre) med. I Brubakers perspektiv forstås etnisitet best som kategorier, nettverk, kognitive tilstander, identifikasjoner og organiseringer som "folk gjør noe med" (jf. Yans 2006 og Brubaker 2002). En kan studere identitet og grupper ved å se på hvordan de "emerge, crystallize, and fade away under in particular social and political circumstances" (Cooper og Brubaker 2005: 85, sitert i Yans 2006: 120). Brubaker (2002: 169) oppfordrer forskere til å studere grad av "groupness" (i vårt tilfelle norskhet) som blir assosiert med en bestemt kategori i en bestemt setting – og også de politiske, sosiale, psykologiske og kulturelle prosessene som gjør at man assosierer noe med for eksempel norskhet. Det kan blant annet handle om hvordan personer identifiserer og klassifiserer seg selv og andre.

Brubaker tar til orde for at identitetsanalyser skal se på under hvilke forhold reifisering finner sted – "this powerful crystallization of group feeling"

(2002: 167). Groupness er ikke en konstant størrelse, men noe som oppstår og vektlegges under visse forhold. I noen situasjoner er følelsen av kollektiv fellesskap sterk (jf. Brubaker 2002: 168). Gruppedannelse er et sosialt, politisk og kulturelt prosjekt som omformer ”categories into increasing levels of groupness” (Brubaker 2002: 170–171). Norskhet er i politisk forstand en kategori som defineres av staten Norge gjennom tilgangen til statsborgerskap. Men som sosial og kulturell gruppe, er skillelinjene mer flertydige og omstridte. I det følgende vil vi se på situasjoner der norskhet tematiseres som en kategori en kan føle seg på innsiden eller utsiden av.

Det empiriske materialet vi tar utgangspunkt i, er intervjuer med innvandrere og barn av innvandrere i prosjektet EUMARGINS. Dette er et europeisk forskningsprosjekt som utføres i syv byer i syv land og som fokuserer på inkludering og ekskludering blant unge voksne innvandrere og etterkomere av innvandrere. Datamaterialet består av 250 livshistorieintervjuer, hvorav 30 i hvert land (50 i Norge) (mer om det metodiske opplegget for studien i Fangen 2011). Intervjuene er utført dels av prosjektleder, dels av vitenskapelige assistenter og masterstudenter (jf. Finne 2010 og Kvittingen 2011). Intervjuene omhandler opplevelse av inkludering og ekskludering på ulike arenaer, blant annet i nabolaget, på skolen, i familien og i storsamfunnet generelt. Vi vil analysere eksempler fra prosjektets norske intervjumateriale ved å gjengi intervjuutdrag der norskhet tematiseres. Slik vil vi søke innsikt i noen prosesser og utløsende forhold der kategorien norsk forstås som en relevant kilde til identifisering eller distansering.

Informantene ble altså ikke systematisk spurt om norskhet i intervjuene, men vi har analysert intervjumaterialet i etterkant ut fra informantenes ulike forståelser av norskhet. Temaet for prosjektet EUMARGINS tangerer også norskhet, i og med at etnisitet og det å tillates eller ikke tillates en norsk identitet, er en del av informantenes beretninger om opplevelser av inkludering og ekskludering. I noen av intervjuene har intervjueren stilt direkte spørsmål om hva det å være norsk eller å ta del i et norsk fellesskap handler om. Andre ganger tar informantene opp dette temaet på eget initiativ, for eksempel som svar på spørsmål om de trives i nabolaget der de bor, eller om hvilke venner de er sammen med på fritiden. Særlig i forbindelse med intervjudelene om etnisk identitet samt inkludering og ekskludering i storsamfunnet, kommer flere av informantene inn på hva det vil si å være norsk og å tilhøre et norsk gruppefellesskap.

Vårt anliggende er å utforske på hvilken måte de unge menneskene vi har intervjuet tematiserer et norsk gruppedlemskap, og i hvilke situasjoner de

kan definere seg selv – eller bli definert som – på innsiden eller utsiden av dette. Vi ser også på hva informantene legger i det å *være* norsk og om de opplever at de selv kan innlemmes i kategorien norsk. Gjennom å utforske informantenes definisjoner av norskhet, ser vi også på deres forståelser av nasjonal identitet og medborgerskap. Her trekker vi veksler på nyere teori på feltet.

Basert på gjennomgangen av det empiriske materialet, har vi foretatt en todeling av hvordan informantene tematiserer norskhet. For det første tematiserer mange av informantene norskhet når de snakker om eget eller foreldres opphavsland. For det andre formidler mange informanter – noen ganger de samme personene – et perspektiv der det å være eller ikke være norsk kobles til bestemte former for aktiviteter eller kulturelle preferanser. En vektlegging av statsborgerskap (citizenship) peker på et tredje mulig kriterium for ”norskhet” – nemlig politisk medlemskap i nasjonalstaten Norge. Kun noen få av våre informanter gir uttrykk for at det politiske fellesskapet eller det å ha norsk statsborgerskap er noe som er bestemmende for deres opplevelse av tilhørighet i ”det norske”. I artikkelen vil vi utforske de tre avgrensningskriteriene – opphav, praksis og politisk fellesskap – for en norsk gruppefølelse og drøfte hva informantenes utsagn kan indikere om hva norskhet innebærer for unge voksne innvandrere og etterkommere.

Thomas Hylland Eriksen skriver at ”så lenge forskjeller produseres langs etniske linjer – er du ikke født her og ”ser norsk ut”, er du ikke norsk – er det behov for et begrep som beskriver mennesker som regner seg som, og blir akseptert av andre som, norske, og antar at de har norske stamfedre og – mødre, altså etnisk norske” (Eriksen 2006: 230). I norsk offentlig debatt står hudfarge sentralt i diskursen om hva det vil si å være norsk (jf. Gullestad 2002a). Mange av informantene forteller om opplevelser der de av andre har blitt ekskludert eller utdefinert fra kategorien ”norsk” på grunnlag av utseende. Disse beretningene synes i mange tilfeller å være sentrale for hva som defineres som norsk av dem selv og andre. Vi finner det derfor relevant å bruke ikke bare begrepene ”innvandrere” og ”etterkommer” om informantene, men også ”personer med etnisk minoritetsbakgrunn”. I forlengelsen av dette vil vi også operere med begrepene ”etnisk norsk”, ”etnisk mangfold” og ”fleretnisk”. Alle informantene med unntak av én har synlig etnisk minoritetsbakgrunn. Også denne ene informanten reflekterer omkring hvordan hennes hudfarge – det å *ikke* skille seg ut – kan ha fremmet hennes inkludering som nykommer.

Artikkelens utgangspunkt er at den generelle nasjonalstatsontologien (jf. Kapferer 1998) og forståelsen av nasjonal identitet innenfor den norske kon-

teksten, strukturerer repertoaret over tilgjengelige representasjoner av norskhet. Vi vil her skissere opp representasjoner fra ståstedet til personer med etnisk minoritetsbakgrunn. De tilhører en kategori som i offentlig diskurs ofte plasseres i gråsonen av hvem som inkluderes i det norske. Opplever informantene at norskhet er tilgjengelig for dem, eller føler de seg ekskludert fra tilhørighet i det norske?

Opphav som norsketskriterium

For en del unge voksne med etnisk minoritetsbakgrunn står opphav sentralt i deres forståelse av norskhet. Blant de av våre informanter som går på videregående skole med høy andel elever med etnisk minoritetsbakgrunn, er det flere som definerer seg selv og andre ut fra kategoriene ”norsk” og ”utlending”. Også blant dem som er barn av innvandrere, er det flere som opererer med kategoriene ”norsk-utlending”, der de selv tilhører kategorien ”utlending” (noe som kan se ut til å være ganske gjengs blant unge innvandrere og etterkommere, jf. surveydata fra Ung i Norge, Øia og Vestel 2007).

Alltid utlending

Portes og Rumbaut (2001: 173) har beskrevet hvordan diskriminerings-erfaringer kan utløse en bevissthet om etnisk identitet hos barn av innvandrere. Selvidentifiseringen som ”utlending” blant en del unge med etnisk minoritetsbakgrunn kan altså være relatert til at de opplever at andre tilskriver dem en identitet som utenforstående. Det synes å være tilfelle for 23-år gamle Kamran. Han kom til Norge fra Iran med familien som ett-åring. Han forteller at han ofte føler at han blir behandlet som en utlending i Norge fordi ”folk har så mange fordommer” og sier at det ”ikke er så lett å føle seg helt hjemme her, selv om man har bodd her hele livet.”.

Intervjuer: Opplever du deg selv som medlem av det norske samfunnet, eller føler du deg utenfor?

Kamran: Jeg føler meg litt utenfor. Jeg føler ... jo, jeg føler meg ganske utenfor.

Intervjuer: På hvilken måte da?

Kamran: De ser jo på meg som en utlending. Uansett. Alle gjør det. Når

du er ute og møter noen mennesker for første gang, så tenker de utlending. De ser at du er utlending. Og da tenker de på alt det negative de har hørt om utlendinger.

Intervjuer: Tror du at dette vil forandre seg med tiden i Norge for deg?

Kamran: Det vet jeg ikke. Kanskje, kanskje ikke. Altså, jeg føler meg hjemme i Norge. Det er ikke det at jeg ikke gjør det. Men jeg føler meg mer hjemme for eksempel i Iran. For der ser de ikke rart på deg.

Kamran opplever at han ikke blir sett som norsk av andre selv om han har bodd i Norge nesten hele livet sitt. I hans erfaring er med andre ord botid og væremåte mindre relevant enn etnisitet for å bli ansett som ”norsk”. Kamran kaller Iran hjemlandet sitt, og sier at selv om han trives i Norge elsker han Iran over alt annet. Det er nærliggende å anta at denne definisjonen av hjemlandet ikke bare kan forklares med kulturell praksis i Kamrans hjem (noe Kamran i en annen sammenheng bruker som forklaring på at han er iransk), men at opplevelsen av å bli sett rart på, bidrar til hans følelse av manglende tilhørighet blant ”de norske”. Det virker ikke som Kamran mener at følelsen av utenforskap vil minke over tid, fordi det er knyttet til at folk ser rart på ham i Norge, mens ingen gjør det i Iran.

Utenforskap og ”etnisk mangfold”

27 år gamle Ping, som er etterkommer av kinesiske innvandrere, har skiftet miljø to ganger i Norge – den ene gangen byttet hun videregående skole og senere flyttet hun til Oslo. Da hun var barn, var hun og søsteren de eneste i nærmiljøet uten etnisk norsk bakgrunn. Allerede da hun byttet skolemiljø på videregående utenfor Oslo merket hun en forbedring i hverdagen fordi det nye skolemiljøet var mer fleretnisk:

Selv i [mindre by på Østlandet] var det mye enklere fordi det var litt mer blandet, det var litt mer flerkulturelt. Folk hadde litt mer forskjellige bakgrunner, hadde sett litt mer. Oslo ble enda bedre, for det er mer miks.

Ping uttaler at i Oslo har hun ”så å si aldri opplevd noe rasistisk, egentlig”, og gir uttrykk for at dette har sammenheng med at folk var vant med flere ulike etniske bakgrunner. Også andre av informantene uttrykker at de gjennom livsløpet har kjent seg mindre ekskludert i Norge når de har flyttet fra områder

med liten kulturell og etnisk heterogenitet til områder med større heterogenitet – som Oslo (se også Fangen 2010: 147–8 og Fangen 2009: 101–102). Det å bli definert av andre som en fremmed, kanskje til og med bli møtt med negative kommentarer, gjør det vanskelig å definere seg selv som ”norsk”. Motsatt vil det å bo i fleretniske bomiljøer, gjøre det lettere å definere seg som en del av det norske samfunnet, fordi man ikke lenger føler seg som en av ”de andre”. Slike sammenhenger mellom såkalt ”innvandrerandel” i bomiljøer og etnisk identifikasjon er imidlertid komplekse. I Göteborg, der innvandrerandelen i noen drabantbyer er rundt 90 %, er det en del av de unge som identifiserer seg sterkt med drabantbyen, men overhodet ikke ser seg som en del av det svenske samfunnet. Som en motidentifikasjon til det svenske kaller de seg svartskaller og lignende for å snu stigmaet ved tidligere rasistiske kallenavn på hodet, og istedenfor ilegge det en positiv, opposisjonell betydning (Sernhede 2002).

Kulturelle og religiøse praksiser som norsketskriterium

Flere informanter relaterer norskhet til bestemte praksiser, eller definerer det i motsetning til bestemte leveregler. I dette kapitlet diskuterer vi informantenes *representasjoner* av ”det typisk norske”. Vårt hovedanliggende er ikke å ta stilling til om fremstillingen av norskhet har noe for seg eller ikke som en fullgod representasjon av virkeligheten. Vi vil heller ikke relatere informantenes utsagn til en bredere diskusjon av kulturell kompleksitet som inkluderer individuelle forskjeller, subkulturer, forskjeller mellom by og land og klasseforskjeller i dagens Norge (jf. Gullestad 2002b).

Mens det å praktisere ”typisk norske” skikker for innvandrere og etterkommere kan åpne opp for en større grad av aksept i et norsk ”vi” (jf. Eide og Simonsen 2007), kan motsatt det å ikke ha kjennskap til eller det å ikke oppføre seg ”typisk norsk” skape grunnlag for ekskludering for personer med etnisk minoritetsbakgrunn. Enkelte informanter snakker om friluftsliv, hytte og å gå på ski som typisk norske aktiviteter, og at de ved å praktisere disse aktivitetene kan bli mer norske selv også.

26 år gamle Azadi, som kom til Norge som 16-åring, forteller at han i begynnelsen trodde han kunne bli norsk ved å tilslutte seg humanistiske verdier, men at han ga opp dette på grunn av ekskluderende erfaringer og fordi han ikke gikk på ski og dro på hytteturer. Langt fra alle etnisk norske som går på

ski. Tall fra SSB i 2007 viste at kun halvparten av befolkningen hadde gått på ski i løpet av det siste året (Vaage 2009), og det er om lag fire av ti som hadde tilgang til fritidsbolig (SSB 2003). Men på et symbolsk plan representerer ski, hytte og natur det typisk norske. Når Integrerings- og mangfoldsdirektoratet inviterer til en årlig tur til Galdhøpiggen – er det ingen tilfeldighet at nettsiden for dette initiativet formidler at ”3000 mennesker fra mange ulike nasjoner har vært med oss på tur!” (Hva er Til Topps).

Følelsen av ekskludering springer for noen av våre informanter også ut fra opplevelser de har av hvordan bestemte ”etnisk norske” personer har ekskludert dem fra kategorien ”norsk” nettopp ut fra en antagelse om at de ikke tar del i aktiviteter som defineres som ”typisk norske”, slik 24-år gamle Bushra har opplevd:

”En gang vi var på en ekskursion, sa en professor til meg (...) ”Du kan vel ikke så mye om dette her for dere innvandrere er ikke så mye i skogen som oss norske.” Jeg så [meg] rundt, og sa: ”Vet du hva? Alle de norske jeg kjenner, de som er født og oppvokst i byen, det er ikke så mange [av dem] som er ute i skogen, for å si det sånn.” Jeg følte at han mente at på grunn av bakgrunnen min så skulle jeg være litt mindre flink enn de andre. Så ble jeg sånn: ”Nei, jeg er norsk”, til ham. Jeg følte bare: ”Hvordan våger du å påpeke min bakgrunn?” Så ble jeg sånn: ”Nei, men jeg er jo norsk, og jeg er like norsk som alle andre. Jeg er jo født og oppvokst i byen, så da er det ikke så naturlig at jeg har vært i skogen og klatra i trærne og sånne ting.”

En del av de informantene som definerer seg selv som ”utlending”, skisserer opp angivelige fellestrekk blant ”utlendinger” med ulike landbakgrunner. Disse trekkene settes i motsats til hvordan ”de norske” angivelig er. Norskhet defineres på denne måten ut fra oppfatninger om hva den kulturelle praksisen blant etnisk norske *ikke* innbefatter. For eksempel tematiserer Kamran og Kenan, som begge definerer seg som ”utlendinger”, at ”utlendinger” i større grad enn ”norske” deler med hverandre. Kamran var overrasket da han som barn, måtte vente på rommet til vennene da de skulle spise middag mens han selv pleier å ”tvinge” folk på besøk til å spise sammen med ham. Han kommenterer at ”det er sånne ting som er forskjellig”. Tilsvarende forteller Kenan, en 20 år gammel etterkommer av innvandrere, at etnisk norske ikke deler matpakka hvis han ikke har med mat. Tvert imot har han opplevd å bli gjort

narr av fordi han ikke har matpakke selv. Videre forteller han at ”utlendinger” deler maten sin med ham, slik han selv gjør når han har med mat. Således brukes her ”norske” væremåter som grunnlag for distansering, fordi de assosieres med noe negativt, nemlig en mangel på gjestfrihet og solidaritet.

En praksis som mange av våre informanter definerer som en del av ”det norske”, og som de selv distanserer seg fra, er alkoholkonsum. 21 år gamle Abid, som er etterkommer av innvandrere, mener at den viktigste årsaken til ”at folk med minoritetsbakgrunn føler seg integrert eller ekskludert er alkoholen” (se også Fangen 2009: 96–7). Abid deler inn vennegjengene på den videregående skolen han gikk på i tre: ”bare etnisk norske”, en gjeng med ”både norske og folk med etnisk minoritetsbakgrunn” og ”den tredje gruppen, der satt det bare folk med etnisk minoritetsbakgrunn”. Han sier at det kan være mange årsaker til tredelingen, men mener ”hovedårsaken er store kulturelle forskjeller”. Han forteller at dagen etter store fester kunne ikke folk med etnisk minoritetsbakgrunn og ”spesielt ikke muslimer”, delta i ”snakkisen”. Abid mener at det blir ”et gap, og det blir et større og større gap etter hvert”. Han forteller at de etniske nordmennene i den ”blandede” gjengen han tilhørte ikke var ”akseptert av de andre fordi de ikke var sånn festtype folk”.

Mange av våre informanter er fortsatt i ungdomstiden (videregående) eller har denne tiden friskt i minne, en tid der alkohol spiller en sentral rolle for innenforskap i Norge. Mens alkoholvaner kan markere sosial tilhørighet og potensielt også sosial ekskludering for etnisk norsk ungdom, knyttes alkohol og festing for mange av informantene til det å være ”norsk”. 19 år gamle Yasmeen, som er barn av innvandrere, uttrykker for eksempel at det å delta på fester kan definere ens grad av norskhet:

Jeg har ofte hørt (...) venninner si at jeg er litt mer norsk enn dem. De kan noen ganger se mye mer ned på norske i forhold til det jeg gjør. For jeg har på en måte vokst opp med de norske, så for meg er de helt greie. Jeg kan være veldig sånn norsk. Jeg kan gå på fester og sånn. De hadde aldri klart å være på en sånn fest.

Også etter ungdomstiden kan alkohol definere norskhet. 24 år gamle Bushra, som generelt opplever å være inkludert i det norske samfunnet og per i dag ikke definerer seg selv på grunnlag av nasjonalitet, forteller at lønningspilsen blir ”for norsk” for henne.

Noen av de unge voksne vi har intervjuet, opplever også at ”det norske” kan virke ekskluderende i situasjoner der kristne tradisjoner blir tematisert.

19 år gamle Omar, som er barn av innvandrere, forteller at han synes det er litt vanskelig å kommunisere med ”nordmenn” fordi han ikke vet hva han skal si når folk snakker om for eksempel julaften.

Det blir litt vanskelig. Fordi du blir ikke tatt imot av de norske sånn som du blir tatt imot av de som er fra samme land som deg for eksempel, eller fra samme kultur som deg da. Nordmenn kan snakke med deg om julaften, og da blir du sånn ”hva skal jeg snakke om” fordi du har ikke noe å si. Du feirer ikke jul, ikke sant. Og da bare står du der, og de sier jeg fikk det og det i julegave.(...) Derfor føler vi at vi ikke passer helt inn med de norske, på grunn av både samtalemene og alt det andre liksom ... Asså, det kan være at vi er med dem. Vi kan spille fotball sammen. Da snakker vi samme språk. Men når det kommer til fritid ... De snakker om ting vi ikke har gjort eller noen gang kommer til å gjøre, så da blir det litt vanskelig å kommunisere med nordmenn. Føler jeg i hvert fall.

For Omar oppleves det å ikke feire jul som et spørsmål om nasjonal tilhørighet. Det å feire jul blir av våre informanter tematisert som noe som definerer norskhet. Tilsvarende tematiserer noen av våre muslimske informanter at de opplever seg ekskludert fra ”det norske” på grunn av deres religiøse tilhørighet. Kamran forteller for eksempel at han var sammen med ei jente i fire år, men kun møtte familien hennes noen få ganger fordi han var muslim: ”De kunne liksom ikke godta meg, fordi jeg var muslim”, forteller han.

Norskhet som kontinuum vs. norskhet som enten-eller kategori

Samtidig som det å ha en ”typisk norsk” kulturell praksis kan åpne opp for en større grad av identifikasjon med det norske, synes man ikke å bli heilnorsk av å ”oppføre seg norsk”. Azadi og Kamran uttrykker at uansett hva de gjør, blir de ikke oppfattet som norske. At praksis ikke skaper norskhet ser vi også gjennom kontinuumsdefinisjonen mange informanter bruker av norskhet. Her fremgår det at man kan bli ganske eller veldig norsk, men ikke helt, gjennom kulturell praksis og påvirkning fra dem man omgår. For eksempel forteller Ping:

De fleste av vennene mine er norske. Eller, det er jo en blanding, men de er jo norske, sånn som meg. Som regel har de i hvert fall bodd ganske lenge her i Norge. (...) Jeg er født i Oslo og oppvokst i [liten by på Østlandet]. Vi var de første ikke-

etnisk norske som flytta dit. Så jeg er på en måte vokst opp med nordmenn, og norske. (...). Jeg har jo venner som, holdt på å si, tilhører litt ulike etnisiteter. Men de er jo veldig norske, sånn som meg. De aller fleste er det. (...) Jeg har en veldig god venninne som er fra Pakistan. (...) Hun er jo født og oppvokst her, sånn som meg. Hun er jo ganske norsk, da. De er jo selvfølgelig strengere, de er jo muslimer. Men hun er jo norsk, på en måte. Hun snakker flytende norsk. De aller fleste vennene mine gjør det. Det er sikkert noen som snakker litt gebrokkent, men de fleste har bodd her veldig lenge.

Botid, språkkunnskaper og det å omgås etnisk norske er altså det som for Ping definerer norskhet. Også 26 år gamle Sara, barn av indiske innvandrere, mener at det å vokse opp i et nabolag med ”bare nordmenn” har gjort henne mer norsk enn indisk. Norskhet assosieres her med å ha en viss kulturell praksis som følge av påvirkning fra etniske nordmenn og relativ etnisk homogenitet på bostedet. Tilsvarende viser forskning på etnisk norsk ungdom som er vokst opp i multietniske områder at enkelte oppfatter seg selv som ”mindre norsk” og ”mer utlending” enn andre etniske nordmenn på grunnlag av hvem de omgås (Vassenden 2010: 714).

Norskhet definert som etnisk gruppe versus norskhet definert som kulturell praksis innebærer ulike muligheter for å være del av ”det norske”; graden av åpenhet er ulik. En definisjon av norskhet med utgangspunkt i opphav gjør at man enten er norsk eller ikke er norsk; man er enten ”utlending” eller ”norsk”. Motsatt vil for mange en definisjon av norskhet som tar utgangspunkt i kulturell praksis innebære at man kan ha ulike grader av norskhet; man kan være litt, ganske eller veldig norsk. Tilsvarende skriver Brubaker om ulike grader av *groupness*. Mens definisjoner som tar utgangspunkt i kulturell praksis, til en viss grad kan åpne opp for identifikasjon og inkludering, innebærer informantenes utsagn at det å være helt norsk har sammenheng med etnisk opphav. Utgangspunktet er kategorien etnisk norsk, som skaper et enten-eller skille for hvem som er ”de norske” og hvem som er ”utlendingene”. Det å gå på fester, trives i naturen og feire jul kan gjøre en ”mer norsk”. Samtidig forsterkes graden av gruppefølelse av å referere til det som oppfattes som likheter i kulturell praksis blant ”utlendinger”. Informantene som fremhever slike forskjeller i kulturell praksis mellom ”norske” og ”utlendinger” underkommuniserer ulikheter blant skolens personer med etnisk minoritetsbakgrunn og likheter mellom personer med etnisk minoritets- og majoritetsbakgrunn.

Kan politisk fellesskap utløse en norsk gruppefølelse?

De siste årene har det vært en omfattende teoretisering omkring statsborgerskap og medborgerskap innenfor academia. Innenfor politisk filosofi har *civic nationalism* – som kan oversettes til borgernasjonalisme – blitt lansert som en motvekt til en nasjonalisme definert ut fra opphav. Borgernasjonalismen tar utgangspunkt i medlemskap i et politisk fellesskap. Kostakopoulou oppsummerer slik:

Two variants of it [patriotism] are prominent in the literature; namely, the 'old' discourse of patriotism as nationalism' and the 'new' discourse of 'patriotism as anti-nationalism'. Whereas old patriotism shows the affinity of patriotism with nationalism, new patriotism seeks to disentangle patriotism and to articulate a credible alternative to it. (...) In brief, whereas old patriotism 'politizes the ethnic', new patriotism seeks to de-ethnize the political'. (Kostakopoulou 2006: 75).

Én form for ikke-nasjonalistisk patriotisme som er blitt lansert, er republikansk patriotisme basert på et delt politisk territorium og felles verdier og institusjoner som er frembragt gjennom historiske prosesser. En annen form for ikke-nasjonalistisk patriotisme er konstitusjonell patriotisme. Her har Habermas vært sentral. Han tar til orde for borgeres identifikasjon med en politisk kultur som preges av universelle prinsipper (Kostakopoulou 2006). En velfungerende borgernasjonalisme henger sammen med kulturell deling som ikke nødvendigvis er basert på etnisk identitet (Eriksen 2004: 60).¹

Verken republikansk eller konstitusjonell patriotisme står sentralt i informantenes erfaringer av hva som utgjør det norske. Det nærmeste man kommer en slik tankegang er hos samfunnsviteren Azadi. Han anså, som tidligere nevnt, opprinnelig norskhet som noe som kunne defineres som tilslutning til visse idealer:

Intervjuer: Fant du ut hva det vil si å være norsk, da? Du sa du undersøkte litt.

Azadi: Nei. Altså, jeg vet at i Norge, der står menneskerettigheter sterkt, respekt for andre på tvers av religion og kultur. Disse tingene har jeg også lært av kommunistpartiet – det er jo nettopp det jeg gjør; respekterer andres meninger og tro. [Å] leve et normalt liv, ja, det er i grunnen det.

- Intervjuer: Det er det det betyr å være norsk for deg?
- Azadi: Ja, menneskelig, jeg tror det. Det er ikke mange nasjoner i verden som er like menneskelige som nordmenn, det tror jeg ikke.
- Intervjuer: Men kan ikke du være norsk, da, hvis det er det det betyr å være norsk?
- Azadi: Ja, men det mange legger ... Jo, altså det å være norsk betyr jo veldig mange andre ting; gå på ski, dra på hytta, ikke sant, det er en del av norsk kultur. Og det gjør jeg ikke. (smiler). Men (når) jeg lærer respekt for lover og regler, respekt for andre, det gjør jeg. Jeg vet ikke mer enn det.
- Intervjuer: Men du ser på deg selv som kurder, som bor i Norge?
- Azadi: Ja, selv om jeg har norsk statsborgerskap.

Azadi opplevde å bli sett på som en utenforstående på grunnlag av kulturell praksis og fordi han opplevde at han i noen offentlige sammenhenger ble nektet å snakke kurdisk i Norge. Derfor har han gått bort fra muligheten for å definere seg som norsk, og uttaler at han var naiv som trodde han kunne bli norsk. Han uttaler at han ikke var bevisst å være kurder i Irak, men at i Norge ”er det noe som tvinger deg til at du skal bære det med deg videre, forsterke det.”.

Kostakopoulou (2006) argumenterer for at tilhørighet springer ut fra å oppleve seg inkludert i et samfunn og dets politikk. Blant våre informanter er imidlertid Kenan en av svært få som uttrykker at et politisk fellesskap kan danne grunnlag for det å føle seg norsk. Kenan identifiserer seg stort sett som tyrkisk, men opplever seg som norsk i situasjoner der han inkluderes i det norske politiske fellesskapet:

- Intervjuer: Hva føler du deg mest som? Mest tyrker, norsktyrker, mer norsk enn tyrker ...
- Kenan: Det spørres hvilket bord du sitter ved. Hvordan skal jeg forklare det? Det er litt vanskelig å forklare det på norsk. Men det er et ordtak. Det spørres hvem du henger med, hvor du er og tid. For eksempel jeg føler meg tyrker stort sett over alt. Men når en politiker kommer og snakker til meg på en norsk måte, da føler jeg meg norsk.

For de fleste av informantene er etnisitet mer fremtredende enn medlemskap i et politisk fellesskap. Mange av informantene har norsk pass, men svært få informanter tematiserer dette i intervjuene om ekskludering og inkludering. Omar har norsk statsborgerskap, men uttrykker at han opplever dette som irrelevant i forhold til å føle seg norsk så lenge du er mørkhudet eller har et navn som ikke klinger ”typisk norsk”.

Intervjuer: Du sier du ikke er norsk, men du er jo født i Norge og har norsk pass, og likevel føler du deg ikke som norsk?

Omar: Det har ikke noe å si, om du har norsk pass. I hvert fall ikke i Norge. Så lenge du er svart, eller mørk i huden da, og heter noe annet enn Hans og Henrik, så ... Det blir litt vanskeligere. Det gjør det.

Intervjuer: Er det en følelse inni deg som bare ...

Omar: Nei, det er faktisk ikke følelsen. Det er bare det at du er annerledes, og de vil ikke ha utlendinger liksom.

Omar kan føle seg heldig som har norsk pass når han ser på fattige afrikanske barn på tv, og opplever at han får respekt i Tyrkia med et norsk pass på grunn av at det indikerer at man har ”masse penger”, men at han ellers ikke har noen spesiell glede av å ha et norsk pass. Det norske passet kan for Omar altså være trygt, men vekker ingen opplevelse av tilhørighet.

Eriksen (2010) skriver at et abstrakt svar på hvordan folk med etnisk minoritetsbakgrunn kan identifisere seg og kjenne tilhørighet med Norge kan være ”når deres erfaringer tilsier at de blir betraktet og behandlet som likeverdige med andre som bor i landet” (2010: 153). Kamran har både iransk og norsk statsborgerskap, og drømmejobben hans er å representere Norge som ambassadør i Iran. Men han ville bare brukt stemmeretten sin i Iran:

Intervjuer: Er det en grunn til at du ikke er politisk engasjert i Norge?

Kamran: Jeg føler at jeg har kommet til Norge, og at jeg må følge dem sine regler. De kan gjøre hva f... de vil. Jeg følger dem sine regler uansett. Sånn tenker jeg. Pluss at jeg synes at politikere snakker piss hele tiden. Det skjer ingenting uansett. (...) De sitter jo bare og lyver.

Intervjuer: Selv [intervjueren har bosnisk bakgrunn] føler jeg at det ikke blir riktig av meg å stemme i et fremmed land. Jeg er jo ikke

norsk, og jeg bør ikke påvirke politikken her, når jeg ikke har planer om å bo her resten av livet.

Kamran: Sånn føler jeg det også. Jeg vil ikke stemme. Jeg gidder ikke.

Her kan man innvende at intervjueren selv presenterer en norm for hva som skal til for å føle seg norsk, som informanten så gir sin tilslutning til, istedenfor at informanten selv får definere hva det er som skal til for å føle seg norsk, uten først å bli påvirket av intervjueren. Intervjueren balanserer mellom det å bygge ”rapport” gjennom å dele egne erfaringer av norskhet og det å ikke være førende. På den annen side kommer intervjuerens innspill i etterkant av Kamrans utsagn om at ”han må følge dem sine regler”, med andre ord definerer han allerede selv i denne sammenhengen uoppfordret de norske som ”de andre”.

Noen av informantene er politisk aktive. Dette danner ikke nødvendigvis grunnlag for å oppleve tilhørighet i ”det norske”. 21 år gamle Mustafa, som kom til Norge da han var fire år, er politisk aktiv i Norge og er blitt valgt som kommunestyrerepresentant, noe han selv forteller at han ble på grunn av sin etniske minoritetsbakgrunn. Mustafa forteller at han tror han bare ble brukt som listefyll, men valgte å se det som positivt for sin politiske fremgang. 17 år gamle Shah, som er barn av innvandrere, derimot, trakk seg unna et politisk parti fordi han følte seg forskjellsbehandlet:

”Det var ikke så greit der. [...] Litt rasisme og sånn. Du vet, alle har yringsfrihet, men jeg fikk ikke yringsfriheten jeg ville, og da slutta jeg. Så alle nordmennene fikk yringsfrihet, men jeg som egentlig er norsk, fikk ikke yringsfrihet. [...] Jeg trives ikke hvis jeg ikke får si min egen mening.”

Shahs opplevelse av selv ikke å få yringsfrihet handlet primært om at han følte at de andre i partiet ikke var interessert i å høre på når han ville si noe. Det er noe mange nykommere i en sosial setting kan oppleve, mens Shah i dette tilfellet knytter det til å bli ekskludert fra kategorien ”norsk” (Fangen 2009: 103).

Etnisitet veier tungt

Vassenden (2010) har vist at etniske nordmenn som bor i områder med høy andel folk med etnisk minoritetsbakgrunn, kan oppleve seg kulturelt som ikke-

norske, men samtidig opplever seg som norske etnisk sett. Dette er i samsvar med Barths (1969) påstand om at etniske grenser er mer varige enn det ”kulturelle innholdet”/”the cultural stuff”. Mange av våre informanter er født i Norge, men mange års botid fører ikke automatisk til at de definerer seg som ”norske”. De definerer seg på en skala som varierer fra at de mener de selv er ”veldig norsk”, til de som opplever seg som norsk i noen situasjoner, eller definerer seg med bindestreksidentiteter eller med en sterkere vektlegging av etnisk opprinnelse (se også Fangen 2007 for tilsvarende variasjoner i etnisk identifisering blant norsk-somalier). Uavhengig av kulturell praksis er fortsatt den etniske kategorien fra foreldres eller eget opphavsland sentral for deres selvdefinisjon i forhold til det norske – om enn i varierende grad. Dette antyder at ”etnisk mangfold” ikke har en naturlig plass i dagens norskhetsforståelser.

Yasmeen definerer seg for eksempel som norskpakistaner, eller sier hun er ”blandet” fordi hun har venner med både etnisk norsk og etnisk minoritetsbakgrunn. Mens Yasmeen opplever at hennes kulturelle praksis og omgangskrets kan gjøre henne mer eller mindre norsk, bruker hun ordet ”de norske” om etnisk norske. Når opplevelser av ekskludering fra norskhet i stor grad kobles til opphav – etnisitet – i informantenes opplevelser, kan det forklare hvorfor ytterst få vil kalle seg norske. I avsnittet om opphav som norskhetskriterium, så vi at det å være en etnisk minoritet kan utløse en følelse av å stå utenfor det norske uansett hva en gjør (se også Fangen 2007).

Omar opplever at norsk statsborgerskap ikke er av betydning for ens norskhet så lenge en er mørkhudet eller ”ikke heter Hans eller Henrik”. Gullestad (2002a: 213) har analysert ”negerdebatten” i Norge, der personer med mørk hudfarge som har ønsket å påvirke hva de vil kalles, har blitt stemplet som hårsåre og overfølsomme. Gullestad mener slike uttalelser handler om beskyttelsen av et hvitt maktforhold: ”*hvem som er meningsberettiget når det gjelder å definere norsk historie, norsk kultur og norsk språk – alle som snakker språket, eller bare de 'hvite'*” (kursiv i originaltekst). Betydningen av foreldres eller eget opphavsland opprettholdes også gjennom kategoriene som benyttes i den nasjonale statistikken, i og med at barn av innvandrere – det som tidligere og fortsatt på folkemunne kalles annengenerasjonsinnvandrere – tas med i kategorien ”innvandrerbefolkningen”. Dette kan være fornuftig for å avdekke marginalisering og grad av deltakelse, men støtter samtidig opp om betydningen av etnisitet.

Jasmina med bosnisk bakgrunn hadde problemer med å bli akseptert da hun kom som flyktning til en liten norsk by, men reflekterer at ekskluderingen

var mindre utpreget for henne enn den var for en av klassekameratene hennes med bakgrunn fra Sri Lanka. Selv mener hun denne forskjellen var relatert til hudfarge.

Selv om det finnes unntak, er sted og slektskapsmetaforer det vanligste grunnlaget for menneskelige fellesskap (Eriksen 2004). Den rådende etniske og kulturelle forståelsen av nasjonal tilhørighet med fokus på ”røtter” i dagens verden gjør, ifølge Eriksen, at inngangsbilletten til å tilhøre en nasjonalstat i Norge og andre steder er ”så høy at det i praksis kan bli umulig for folk født utenfor Norge å føle tilhørighet her” (Eriksen 1993, jf. også Malkki 1992). Som vi har sett, kan inngangsbilletten også være høy for dem som er født i Norge dersom de er synlige etniske minoriteter.

Det er gradforskjeller i hvor definerende kulturell praksis og opphav er for nasjonal identitet i ulike land. Mens nasjonal identifikasjon med bopsettingslandet synes lettere tilgjengelig for innvandrere i typiske migrasjonsland som USA, Canada og Australia gjennom statsborgerskap og identifikasjon med landets definerte grunnverdier, defineres det å befinne seg på innsiden av det nasjonale fellesskapet i europeiske land i større grad ut fra det å tilhøre et delt forestilt kulturelt fellesskap (Castles 2000). Anders Vassenden (2010: 743) fant at noen av de etnisk norske informantene i et fleretnisk boområde koblet norskhet fra hvithet og etnisitet. Han kaller denne de-etnisiferte definisjonen av hva som utgjør nasjonen, en flerkulturell suksess.

En tilsvarende de-etnisifisering av hva det vil si å være norsk ser vi i liten grad blant våre informanter. Snarere har flere av dem opplevd at selv om de har prøvd å ta del i det de opplever som ”typisk norsk”, eller slutte seg til det de anser som ”typisk norske” verdier, så har omverdenen ikke begynt å inkludere dem i det ”norske” fellesskapet (jf. også Fangen 2007). På den annen side er det noen av informantene som har flyttet til områder med større etnisk heterogenitet, som for eksempel Ping, som har opplevd at i en slik kontekst blir den etniske dimensjonen mindre viktig og dermed ikke lenger medfører en opplevelse av utenforskap. Fleretniske områder i Norge kan dermed innebære en form for ”normalisering” av ikke-hvithet, økt kontakt på tvers av etnisk bakgrunn og dermed grobunn for andre kriterier enn (de) etniske for inkludering i det norske samfunnet.

Å omgå nasjonale kategorier

Vi har vist til eksempler der andres definisjoner av unge voksne med etnisk minoritetsbakgrunn som utenforstående, kan bidra til en tilsvarende egen-definisjon. Materialet vårt viser imidlertid også at det ikke er noen automatikk mellom det å kjenne seg på utsiden av det norske, og det å definere sin egen identitet med en motsvarende etnisk identitet (for eksempel ”utlending”, ”innvandrere” eller ”pakistaner”). En rekke av informantene forholder seg i stedet til sitt utenforskap ved å identifisere seg med videre identiteter (menneskeheten, europeer), yrkesidentiteter eller som et unikt individ. Gjennom livsløpet har flere informanter i økende grad identifisert seg som ”menneske”, ”norsk”, ”europeer” framfor å definere seg som en som er på utsiden eller innsiden av det forestilte norske fellesskapet.

Jasmina identifiserer seg som europeisk og ut fra yrkestilhørighet. Kamran kaller seg selv iransk, men spør hva relevansen av dette er i forhold til det å være et individ: ”Jeg er iraner, men jeg er fortsatt menneske. Jeg er meg selv. Jeg er en person. Ferdig med saken.” Bushra legger vekt på sin yrkesidentitet og menneskelighet, en homo sapiens som hun uttrykker det. Slike identifikasjoner kan ses på som en måte å plassere seg selv på innsiden av et fellesskap ut fra andre kriterier enn etniske og nasjonale. Dette er et alternativ til en nasjonal logikk, især for dem som opplever at det ikke er mulig å være på innsiden av det nasjonale fellesskapet hverken i landet de bor i eller i landet der de selv eller foreldrene ble født.

Gjennom disse alternative kategoriene ser vi at en del av informantene bestreber seg på å definere seg utenfor en nasjonalstatsontologi (Malkki 1992; Kapferer 1998) preget av kulturell praksis, ”røtter” og etnisk opphav. Brubaker (2002: 182) påpeker at et fokus på kategorier framfor grupper gjør det mulig å undersøke ”how, why and in what contexts ethnic categories are used – or not used – to make sense of problems and predicaments, to articulate affinities and affiliations, to identify commonalities and connections, and to frame stories and self-understandings.” Bushra har gjennom livet hatt perioder der hun har definert seg selv som pakistansk, andre perioder som norskpakistansk, andre perioder igjen der hun har vektlagt det å være norsk, mens hun i dag definerer seg som en person og naturviter. Det har hendt at Bushra har fremhevet sin norskhet på grunnlag av å være født i Norge i situasjoner der hun opplevde ekskludering. Da hun som barn automatisk ble plassert i *Norsk som annetspråk* fordi foreldrene hennes var innvandrere, fortalte hun lærerne at hun var norsk;

”Jeg måtte ofte si til læreren: ’Jeg er norsk! Jeg er norsk! (ler) (...) Men hun sa: ’Ja, men foreldrene dine...’ [Jeg sa:] ’Nei, men jeg er norsk!’ Så sier hun: ’Ja, men foreldrene dine er innvandrere.’ [Jeg sa:] ’Nei, men jeg har ikke innvandret. Jeg ble født her, jeg. Jeg er norsk.’”

Bushras tematisering av norskhet både her og i episoden der hun var på ekskursjon (beskrevet tidligere), kan ses som en kamp for likebehandling. Hennes situasjonelle fremheving av det å være norsk har paralleller til etniske minoriteters rettighetskamp, der reifisering av kulturell identitet skjer i situasjoner der en krever anerkjennelse, mens man i andre situasjoner kan vektlegge kultur som prosess og sette fokus på mangfoldet som befinner seg innenfor ulike etniske kategorier (jf. Baumann 1996). Ved i dag å beskrive seg som menneske og naturviter nedtoner Bushra etnisk og kulturell identitet, mens hun vektlegger det fellesmenneskelige. Bushra markerer i dag utelukkende sin norskhet i situasjoner der hun opplever forskjellsbehandling eller tillegges stereotype forventninger på bakgrunn av foreldrenes opphavsland.

Konklusjon

I norsk offentlighet foregår det fra tid til annen diskusjoner om norskhet. Et eksempel er debatten i 2006 i etterkant av en e-post fra ukeavisa *Ny Tid* til Språkrådet om hva det vil si å være norsk. Mens *Ny Tid* tok utgangspunkt i kulturell praksis, brukte Språkrådet en etnisk definisjon av norskhet. Språkrådet ble kritisert for å ha en rasistisk definisjon av norskhet i debatten som fulgte. Debatten ”kulminerte i vektleggingen av statsborgerskap som det eneste mulige kriteriet for norskhet” (Vassenden 2010: 735, vår oversettelse).

Vassenden (2010: 749) har antydnet at ettersom etterkommere av innvandrere i økende grad tar del i den norske offentlige debatten, vil de fremme krav om anerkjennelse som norsk på grunnlag av statsborgerskap og kulturell kompetanse. Dette kan muligens finnes sted på sikt etter vekselvirkninger mellom den offentlige debatten – som den som gikk i *Ny Tid* – og hverdagslige forståelser av norskhet. Imidlertid tyder våre informanternes beretninger på at etnisitet fortsatt er svært sentralt for hvordan norskhet oppfattes. De fleste informantene har på ulike måter erfart at omverdenen definerer kulturell praksis og særlig etnisk bakgrunn som det avgjørende for norskhet, og derfor blir dette utilgjengelig for dem selv, uansett hvor lenge de har bodd i landet. De opplever

derfor at det å inneha norsk statsborgerskap i seg selv ikke er tilstrekkelig for å bli inkludert i definisjonen av ”de norske”. Ved å gjøre kulturelle praksiser som skigåing, festing, julefeiring eller annet til sine, er det enkelte som føler at de er ”mer norske”, men det å aksepteres som ”helt norsk” er ut fra deres opplevelser fortsatt forbeholdt etnisk norske. For noen av informantene har det å oppholde seg i fleretniske miljøer, der ”etnisk variasjon” er en del av folks hverdag, skapt grunnlag for å oppleve inkludering i en del av det norske samfunnet.

Gjennom vår gjennomgang av informantenes tematisering av norskhet, ser vi visse mønstre i hvordan de opplever forholdet mellom kulturell praksis, etnisitet og statsborgerskap. Det mest slående som går igjen i samtlige intervjuer med unge innvandrere og etterkommer av innvandrere fra land i Asia og Afrika, er hvor utilgjengelig følelsen av tilhørighet til det norske er, også for de som er født i Norge, så lenge man ikke ”ser norsk ut”. Opphav og kulturell praksis står sentralt i informantenes definisjoner av norskhet. Derimot ser ikke det å ta del i et politisk fellesskap eller det å ha norsk pass ut til å være så avgjørende for tilhørigheten i ”det norske” for de fleste av informantene. Dette står i kontrast til noen av bidragene til den akademiske debatten om medborgerskap (citizenship) de siste årene, der det har blitt lansert muligheten for patriotisme som ikke er basert på etnisitet og nasjonal tilhørighet. Norsk mediedebatt har i senere år også diskutert et ikke-etnisk grunnlag for norskhet. Informantenes utsagn antyder derimot at etnisitet er styrende for at de selv kan anse seg selv som ”helt norsk” og for å kunne bli uforbeholdent akseptert som norsk av andre. Informantene gir uttrykk for at en kan være mer eller mindre norsk avhengig av ens kulturelle praksis, men sidestiller det å være ”helt norsk” med det å være etnisk norsk. Disse synspunktene er basert på deres opplevelse av å bli definert som utenforstående uavhengig av kulturell praksis og botid.

Noter

1. Det har blitt diskutert hvorvidt det er realistisk å kunne abstrahere et lands borgerkultur fra dets etniske kultur (Bader 1997: 785, 789) da all politisk kultur befinner seg i ”specific ethnic or national contexts and histories” (Bader 1997: 788, se også Baumann, 1999).

Referanser

- Bader, V. 1997: The Cultural Conditions of Transnational Citizenship: On the Interpretation of Political and Ethnic Cultures. *Political Theory*, 25(6) 771–813
- Barth, F. 1969: *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference*. Bergen: Universitetsforlaget
- Baumann, G. 1996: *Contesting Culture*. Cambridge University Press
- Baumann, G. 1999: *The Multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*. New York and London: Routledge
- Brubaker, R. 2002: Ethnicity without Groups. *Archives Européennes de Sociologie* XLIII. 2: 163–189
- Brubaker, R. 2004: *Ethnicity without Groups*. Cambridge og London: Harvard University Press. (sitat av Waquant, Louïc (1997) For an Analytic of Racial Domination. *Political Power and Social Theory* 11, s 221–34
- Castles, S. 2000: *Ethnicity and Globalization: From Migrant Worker to Transnational Citizen*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage
- Eide, E. og A.H. Simonsen 2007: *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Eriksen, T.H. 1993: ”Myten om det homogene Norge”. I: Eriksen, Thomas Hylland: *Typisk norsk*. C. Huitfeldt forlag
- Eriksen, T.H. 2004: Place, kinship and the case for non-ethnic nations. *Nations and Nationalism*, 10 (1–2), 49–62
- Eriksen, T.H. 2006: Etterord. Eksilantens styrke, s. 226–231. I: Alghasi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) *Mellom to kulturer*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Eriksen, T.H. 2010: *Samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Fangen, K. 2007: Breaking up the Constituent Parts of Ethnicity: The Case of Young Somalis in Norway. *Acta Sociologica*, 50:401
- Fangen, K. 2009: Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn – Den relasjonelle, stedlige og politiske dimensjonen. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 9 (2): 91–154
- Fangen, K. 2010: Social Exclusion and Inclusion of Young Immigrants – Presentations of an Analytical Framework. *Nordic Journal of Youth Research*, 18 (2): 133–156
- Fangen, K. 2011; ”Analyse og organisering av et stort livshistoriemateriale: Komparative kvalitative prosjekter,” s. 249–263. I: Fangen, K. og A-M.

- Sellerberg (red.) *Mange mulige metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Finne, S.H. 2010: *Indiske etterkommere i eliteutdanninger: En kvalitativ studie av utdanningsvalg blant indiske etterkommere i eliteutdanninger*. masteroppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo
- Gellner, E. 1983: *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell
- Gullestad, M. 2002a: "Striden om ordet 'neger'", s. 174–217 I: Gullestad, M.: *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, M. 2002b: "Om å være trygg på sitt eget", s. 60–78 I: Gullestad, M.: *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kapferer, B. 1998: *Legends of People, Myths of State: Violence, Intolerance and Political Culture in Sri Lanka and Australia*. Smithsonian Institute Press
- Kostakopoulou, D. 2006: Thick, Thin and Thinner Patriotism: Is This All There is? *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 26, No. 1, pp 73–106
- Kvittingen, I. 2011: *Jobbsøking blant synlige minoriteter: En studie av høyt utdannedes erfaringer*, masteroppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo
- Malkki, L. 1992: National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology*, vol. 7(1)
- Portes, A. og Rumbaut, R.G. 2001: *Legacies. The Story of the Immigrant Second Generation*. Berkeley and Los Angeles/New York: University of California Press/Russell Sage Foundation
- Hva er Til Topps. Tilgjengelig på http://www.tiltopps.no/index.php?option=com_content&view=article&id=68&Itemid=45 (lest 21.06.2011)
- Sernhede, O. 2002: *AlieNation is My Nation*. Stockholm: Ordfront
- SSB (2003) *Dette er Norge: I hus og hytte*, <http://www.ssb.no/vis/emner/00/norge/bolig/main.html>
- Vassenden, A. 2010: Untangling the different components of Norwegianness. *Nations and Nationalism*, 16 (4), 734–752
- Vaage, O.F. 2009: *Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter: Resultater fra levekårsundersøkelsene fra 1997 til 2007*, SSB-rapportserie nr. 15
- Yans, V. 2006: On "Groupness," *Journal of American Ethnic History* 25, no. 4 (Summer 2006): 119–29

Øia, T. and Vestel, V. 2007: *Møter i det flerkulturelle*, NOVA Report 21/07. Oslo: NOVA

Abstract

Three Perceptions of Norwegianness: Descent, Cultural Practice and Citizenship

The article discusses Norwegianness defined by descent, cultural practice and citizenship. The theoretical starting point is Brubaker's "groupness" concept. Empirically, the article is based on interviews with young adult immigrants and young adult descendants of immigrants. All the interviewees apart from one are visible minorities. Starting with the concept of a Norwegian category that can be filled with varying degrees of "groupness", we explore the interviewees' conceptualizations of what defines Norwegianness. Whilst many of the interviewees connect the boundaries of Norwegianness to descent and cultural practice, few of them define Norwegianness as partaking in a shared political community or by having Norwegian citizenship. As of today, current conceptions of Norwegianness among people with an ethnic minority background seem to contrast "non-ethnic" conceptualizations of patriotism and citizenship launched in academic debate in recent years. Among most of the informants, ethnicity seems to be at the core of their understanding of "full Norwegianness". Through adhering to certain cultural practices regarded as "typical Norwegian" and spending time with ethnic Norwegians, the informants can acquire a certain extent of Norwegianness. But this culturally defined concept of Norwegianness involves a continuum that ends at "very Norwegian" rather than "Norwegian" for those with an ethnic minority background. For most of the informants, being ethnic Norwegian seems to be a prerequisite for being perceived as hundred percent Norwegian.

Keywords: Etnicity, identity, cultural practice, young adults, descendants, groupness, immigrants